

DEMOKRATİK BARIŞ

Prof.Dr. Binnur Özkeçeci-Taner
Hamline University
bozkececitaner01@hamline.edu

ÖZET

Liberal akımın önde gelen önermelerinden birisi olan 'Demokratik Barış', demokrasiyi dünya barışının anahtarı olarak görmekte ve demokratik devletler arasındaki ilişkilerin barışçıl olduğu iddiasında bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, bu yaklaşımına göre, demokratik devletler otoriter devletlere nazaran daha az çatışmaya girerler ve özellikle kendi aralarında savaşmazlar. Ancak, demokrasinin uluslararası barış ve savaşa katkıda bulunan tek faktör olarak nitelendirilmesi yanıltıcı olur. Her ne kadar iç politik yapı ve rejim türü savaş ve barış analizlerinin önemli bir bileşeni olsa da, bir devletin demokratik olup olmaması savaş ve barış tartışmalarında mutlak bir değişken değil, iç değişkenlerden sadece biri olarak görülmelidir.

ATIF İÇİN: Özkeçeci-Taner, Binnur, "Demokratik Barış", *Güvenlik Yazıları Serisi*, No.7, Ekim 2019.
https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/10/DemokratikBaris_BinnurOzkececiTaner_v.1.pdf
DOI: 10.13140/RG.2.2.29585.99685

Demokratik
barış
yaklaşımına
göre, demokratik
devletler
otoriter
devletlere
nazaran daha az
çatışmaya
girerler ve
özellikle kendi
aralarında
savaşmazlar.

Uluslararası İlişkiler (UI) alanındaki birçok çalışma temelde Realist ve Liberal gelenekler arasındaki uzun süreli bir rekabete işaret eder. Realizm her ne kadar yekpare bir paradigma olmasa da, devletler arasındaki genel ilişkilere anarşik dünya düzeninde ‘yüksek siyaset’ olarak adlandırılan politika/güvenlik/savunma politikaları açısından bakar ve bu ilişkileri bir güç mücadelesi olarak tasvir eder. Buna bağlı olarak da çatışma kültürünü öne plana çıkararak, savaşı ortadan kaldırma olasılıkları konusunda karamsar bir tablo ortaya koyar.

Realizmin UI alanındaki hakimiyeti bugün de devam etmektedir. Ancak, özellikle Soğuk Savaş döneminde devletler arasındaki ilişkiler konusunda ikna edici görülen bu paradigma, 1990’larda sona eren Amerikan-Sovyet rekabetiyle, geniş bir liberal teoriler perspektifi tarafından sorgulanmaya başlanmıştır.

Liberalizm, en genel itibarıyla Realizmin de üzerinde durduğu konuları inceler. Fakat bunlara ek olarak, ‘düşük siyaset’ olarak adlandırılan ekonomi, kültür ve ticaret politikalarını da tartışır ve ekonomik kuruluşlar, uluslararası kurumlar veya bireyler konularına odaklanır. Liberalizme göre, anarşik dünya politikasında, yani ülkelerin sadece kendi kazanımlarının önemli olduğu bir ortamda, çatışma ve hatta savaş her zaman bir ihtimal olsa da, devletler işbirliği aracılığıyla, mutlak kazançlarını artırabilir ve hatta bu dayanışmanın sonucunda daha barışçıl bir dünya ortamı oluşturabilirler.

Liberal akımın kendi içinde birden fazla önerme vardır. Bu önermelerden birisi de ‘Demokratik Barış’ önermesidir. Bu önerme, demokrasiyi dünya barışının anahtarı olarak görmekte ve demokratik devletler arasındaki ilişkilerin barışçıl olduğu iddiasında bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, demokratik barış yaklaşımına göre, demokratik devletler otoriter devletlere nazaran daha az çatışmaya girerler ve özellikle kendi aralarında savaşmazlar; aralarında çıkan sorunları ise çatışmaya varmadan çözmeyi başarırlar.

Demokratik barış önermesinin en önemli savunucularından Alman filozof Immanuel Kant, demokratik devletler arasındaki barışın, bu devletlerin kendi aralarında paylaştıkları ortak çalışma prensipleri, karşılıklı saygı ve anlayış ve bunlara bağlı olarak da çeşitli ahlaki unsurların bir arada hareketiyle ortaya çıktığını savunmuştur. Özellikle 1980 ve 1990’larda bu konuda yazan UI kökenli yazarlar ise demokratik yönetim şeklini ‘dünya barışına giden yol’ olarak kabul eden yayımlar yaptılar. Hatta, bu alanda adı önde anılan uzmanlarda Jack Levy’e göre, 1980’lerin başlarından bu yana, demokratik

**Tekci demokratik
barış görüşüne
göre, bir devletin
demokrasi
seviyesi o
devletin nasıl bir
dış politika
izleyeceğini
belirler.**

devletlerin birbirleriyle savaşmadıkları önermesi “uluslararası alanda ampirik bir yasaya en yakın teori” olarak kabul edilmelidir.

Ünlü akademisyen Bruce Russett tarafından adı konulan ‘Demokratik Barış Yaklaşımı’, iki önemli görüşe bağlı olarak incelenebilir. Bunlar (1) tekci (*monadic*) görüş ve 2) ikici (*dyadic*) görüşlerdir. En özet şekliyle, tekci önerme, demokratik devletlerin genel dış politikalarına odaklanırken, ikici önerme, demokratik devletlerin dış politikalarında karşılarındaki devletlerin rejim yapısını da önemli bir etken olarak ele almaktadır.

Tekci demokratik barış görüşüne göre, bir devletin demokrasi seviyesi o devletin nasıl bir dış politika izleyeceğini belirler. Şöyle ki, üst düzeyde demokratik karaktere (örn. liberal demokrasi) sahip olan bir ülke, karşılarındaki ülke demokratik olsun veya olmasın, her zaman çok daha az şiddete meyilli bir dış politika izleyecek ve savaş karşıtı bir tutum takınacaktır. Tekci görüş üzerinde yapılan nicel çalışmaların çoğu da bu tartışmayı desteklemektedir. Örneğin, bazı uzmanlara göre demokrasiler aslında dünya üzerindeki rejimlerin en barışçılaridir. Rummel (1995) bu durumun sebebini, savaşın maliyetinin çok yüksek olmasına ve başarısızlıkla sonuçlanabilecek savaşların demokratik devlet liderlerinin (ya da siyasi partilerin) konumlarını kaybetme tehlikesine bağlar. Diğer bir deyişle, demokratik devlet vatandaşları ve liderleri hem maliyet hem de savaş kaybetme korkusu sebepleriyle daha barışçı bir dış politika tercih ederler.

Diğer bazı araştırmacılara göre, demokratik devletlerdeki yerel siyasi yapılar liderlerin dış politika konusundaki seçimlerini kısıtlayarak, savaşı optimum bir alternatif olmaktan çıkarır. Örneğin, Snyder ve Mansfield (1995), demokratik devlet davranışlarını inceledikleri niteliksel analizlerinde, demokratik devletlerin savaş başlatma kabiliyetlerinin kısıtlı olduğundan ve demokratik kurumlar ve kuruluşların tüm demokratik ülkelerdeki barışçı etkisinden bahsederler.

Öte yandan, ikici görüşün savunucuları, demokratik devletlerinin, diğer devlet türlerinden daha az savaş eğilimi göstermezken, sadece demokratik devletlerle savaşmadıkları iddiasında bulunurlar. Diğer bir deyişle, ikici görüşe göre, demokratik bir devletin karşılarındaki devletin demokratik olup olmaması, bu devletin dış politikasını ve savaş kararını büyük ölçüde etkiler ve hatta bazı durumlarda normalden daha da savaşa eğilimli olmasına neden olur. Hatta, demokratik bir devletin karşılarında otoriter bir devletin olması, o devlete karşı düşmanlık göstermesi ve/ya askeri eylemler içinde bulunması için ihtiyaç duyulan kamu desteğini harekete geçirmekte çok daha kolay kullanılabilir. Ne de olsa, demokratik devletler otoriter rejimleri “kendi halklarına karşı

**Hem kurumsal
kısıtlamalar hem
de kamuoyu
baskısı,
demokratik
devletlerde
genel olarak dış
politika
konusunun kriz
aşamasına
gelmesine izin
vermez.**

saldırgan tutumda görmekte” (Doyle 1986) ve savaşı demokratikleşme için bir araç olarak kullanmaktan çekinmemektedirler.

İkinci görüşe göre, demokrasilerin birbirleriyle savaşmamalarının iki açıklaması vardır. İlk açıklama yapısal/kurumsal kısıtlamalara dayanmaktadır. Yapısal/kurumsal açıklamaya göre, demokrasilerde kamuoyunun görüşleri ile anayasal kontroller ve dengeler karar vericilerin dış politika kararlarında, özellikle savaş ve barış kararlarını verme konusunda önemli bir role sahiptirler. Yani, demokratik devlet karar vericileri, kurumsal kısıtlamalar ve kamuoyunun düşüncelerine bağlı olarak dış politika konularında güç kullanmak konusunda zorlanabilirler. Ayrıca, demokratik olarak seçilen liderler kurumsal kısıtlamalar sebebiyle hızlı hareket edemez ve bir sonraki seçimleri düşündükleri için temkinli dış politika davranışını tercih ederler ki, bunun sonucunda savaş ya da benzeri bir çatışma kararını almak zaman alır. Özetle, hem kurumsal kısıtlamalar hem de kamuoyu baskısı, demokratik devletlerde genel olarak dış politika konusunun kriz aşamasına gelmesine izin vermez.

Demokrasilerin daha barışçıl olarak görülmesinin ikinci nedeni, demokrasilerin kendi aralarında paylaştıkları düşünülen kültürel ve demokratik normlardır. Bu açıklamaya göre, demokratik siyasal kültür, ulusal sınırlar arasında diğer demokratik devletlere uygulanacak barışçıl iç çatışma çözme araçlarını teşvik eder ve karar vericiler eylemlerinde genelde barışçı yöntemleri kullanmayı tercih ederler (Russett 1993).

Yıllar içerisinde kültürel ve demokratik normlar açıklamasının kurumsal/yapısal açıklamalardan daha sağlam ve açıklayıcı olduğu kabul edilse de, Uİ araştırmacıları demokratik barış önerisini açıklarken kültürel etkilerle yapısal kısıtlamaların birbirlerinden dışlanamayacağını ve aslında her iki önermenin birlikte hareket ederek demokratik barışa sebep olduğunu savunurlar.

Her ne kadar demokratik barış önermesi ikna edici ve günümüz uluslararası politikasında önemli görünse de, devletlerin dış politikası göz önüne alındığında demokratik barışın varlığı farklı açılardan eleştirilebilir. Bu konuda yöneltilebilecek ilk eleştiri, demokrasi ve savaşın tanımı konusundadır. Bugüne kadar demokratik barış hakkında yazılan eserlerde hem demokrasinin hem de savaşın açık bir tanımı üzerinde fikir birliğine varılamamıştır. Bir çok demokratik barış savunucusunun demokrasi ve savaş kavramlarını farklı şekillerde kullanması yanında, bu kavramların değer yüklü ve genellikle belirsiz karakterleri, demokratik barış önermesinin doğasını ölçmeyi neredeyse imkansız hale getirmiştir. O kadar ki, hem demokrasi hem

**Kavramların
tanımındaki
belirsizlik,
demokratik
barışın gerçekte
olduğundan daha
önemli
görünmesini
sağlamış olabilir.**

de savaş kavramlarının bazı tanımları demokratik barış önermesinin reddine sebebiyet verecek sayısız demokratik savaş vakasını dışlar. Örnekeleyecek olursak, demokrasi ve savaş tanımı, 1982'deki İsrail-Lübnan savaşını 'ikili demokratik savaş' tanımının dışında bırakmıştır.

Kavramların tanımındaki belirsizlik, demokratik barışın gerçekte olduğundan daha önemli görünmesini sağlamış olabilir. Dahası, özellikle 1945 sonrası demokratik ülkeler arasındaki ilişkilere bakan bir çok çalışma, toplu verilerin güvenilirliği açısından da yetersiz görünmektedir. Örneğin, demokratik ülkeler arasındaki 1945 sonrası barış, demokratik barış önermesinin savunduğu gibi kurumsal veya kültürel açıklamaların yanı sıra, hegemonya, karşılıklı caydırıcılık ve/ya statükoya alışmanın bir sonucu olarak da açıklanabilir. Öte yandan, özellikle 1945 öncesine bakıldığında, çeşitli ihtilaflara karışan devletler, her ne kadar o dönemlerde 'demokrasi' olarak kabul edilseler de, demokratik barış önermesinin öngördüğü kültürel norm ve yapılaraya uygun davranmamış ve bunun da ötesinde Realizm odaklı davranışlarda bulunmuşlardır (Chan 1997). 1898 Faşoda Krizi bu duruma gösterilen en önemli örneklerden biridir. Buna ilaveten, demokratik barış teorisyenlerinin, demokratik devletlerin diğer devletlere karşı savaştan farklı askeri güçle müdahalelerinin de göz ardı ettiklerini öne sürmek de yanlış olmaz (Hermann and Kegley 1995).

Diğer bir eleştiri, demokrasinin barışı değil de barışın demokrasiyi ürettiğinden bahseder (Thompson 1996). Diğer bir deyişle, demokrasi barışın bir sebebi değil, sonucudur. Bu eleştiri aslında, 1945'ten bu yana birçok önemli dış politika kararlarının demokratik barış önermesinin yanıltıcı bilgilendirmesi sonucunda alındığını ve sonuçta 2003 Irak Savaşı da dahil olmak üzere çok sayıda savaşa sebep olduğunu savunur.

Üçüncü bir eleştiri, demokratik barış önermesinin siyasi liderliğin karar alma konusundaki rolünü görmezden gelmesi konusundadır. Demokratik barış savunucuları, farklı liderlerin ulusal hedefleri nasıl gördüklerine dair ve/ya bu hedeflere nasıl ulaşmaya çalıştıkları hakkında sorular sormaz ve genel olarak sıra dışı liderlerin aslında sıklıkla savaş ve barış kararı alma sürecinde oynadıkları rolü küçümserler. Kısacası, demokratik barış önermesi, demokrasilerde liderlerin aslında bir çok dış politika konusunda son karar vericiler olduğu gerçeğini görmezden gelmektedir.

Siyasi Psikoloji literatüründen yola çıkarak demokrasilerde karar alma sürecini göz önüne aldığımızda, kurumsal ve kültürel faktörlerin her zaman hangi kararların alınacağını belirleyemeyeceğini ve bazı liderlerin kendi düşünce ve inanç sistemleri dahilinde savaş ve barış konularına farklı

baktıklarını öne sürmek mümkündür. Her ne kadar rejim özellikleri sürekli olarak ‘demokratik değerlere saygı duyan ve buna yanıt veren’ liderlerin seçilmesini zorlasa da, ideolojik olarak yönlendirilen liderlerin iktidara gelebileceğini ve bu liderlerin savaş ve barış kararlarında kendi üzerlerindeki kısıtlamaları göz ardı edebileceklerini hatırlamakta fayda var. Örneğin, 1980’lerde ABD’de Reagan ve Büyük Britanya’da Thatcher bu görüşe uyan en iyi örneklerdir. Bu liderler, kurumsal ve kültürel kısıtlamalara meydan okumuş ve kendi düşüncelerini saptırarak veya sorgulayacak konuları engellemek yoluyla tartışmalı ve savaşa sebep olan dış politika kararları almaktan çekinmemişlerdir.

Unutulmaması gereken diğer bir nokta da, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde demokratikleşme sürecinden geçen devletlerin savaş eğilimidir. 1980’lerin sonlarından bu yana defalarca kanıtlandığı gibi, demokratikleşmeye başlayan devletler çoğu zaman çok değişken ve tehlikeli bir yapıya sahiptirler. Demokratik kültürün henüz yerleşmediği bu devletler kendilerini “olgun demokrasiler ve/ya istikrarlı otoriter devletlerden çok daha sık olarak ihtilafların içinde bulabilirler” (Mansfield ve Snyder 1995). Demokratikleşme dönemi birçok açıdan iç rekabetleri yüzüstüne çıkarırken, aynı zamanda artan milliyetçi duygular liderleri halk desteğiyle daha saldırgan ve savaş eğilimli hale getirebilir. Kısacası, demokratik barış söylemi demokratikleşme sürecine daha yakın dönemde başlamış ülkelerin saldırganlık eğilimini açıklayamaz.

Buradaki kısa analiz, demokratik barış önermesinin neden özellikle Batılı akademisyenlerce “uluslararası alanda ampirik bir yasaya en yakın teori” olarak kabul edildiğini tartışsa da, demokrasinin sonuç olarak uluslararası barış ve savaşa katkıda bulunan tek faktör olarak nitelendirilmesinin yanıtıcı olduğunu savunmaktadır.

Demokratik barış önermesi, bir taraftan yapısal/kurumsal kısıtlamalara, diğer taraftan demokratik kültür değerlere bakarken, aslında bir devletin dış politikasında büyük ölçüde etkin olan genel siyasal kültürü, kalkınma düzeyini, sosyo-ekonomik ve askeri düşünceleri ve liderlerin düşünce ve inançlarını ihmal etmektedir. Diğer bir ifadeyle, her ne kadar iç politik yapı ve rejim türü savaş ve barış analizlerinin önemli bir bileşeni olsa da, bir devletin demokratik olup olmaması savaş ve barış tartışmalarında mutlak bir değişken değil, iç değişkenlerden sadece biri olarak görülmelidir.

KAYNAKÇA

Chan, Steve (1997). "In Search of Democratic Peace: Problems and Promise", *Mershon International Studies Review*, Cilt, 41, No.1, ss. 59-91.

Doyle, Michael W. (1986). "Liberalism and World Politics", *American Political Science Review*, Cilt, 80, No. 4 , ss. 1151-1169.

Hermann, Margaret G. ve Charles W. Kegley, Jr. (1995). "Rethinking Democracy and International Peace: Perspectives from Political Psychology", *International Studies Quarterly*, Cilt, 39, No. 4 , ss. 511-534.

Levy, Jack S. (1989). "The Causes of War: A Review of Theories and Evidence," in Tetlock et al. (der.), *Behaviour, Society and Nuclear War*, New York: Oxford University Press.

Mansfield, Edward D. ve Jack Snyder (1995). "Democratization and War", *Foreign Affairs*, Cilt 74, No. 3, ss. 79-97.

Rummel, Rudolph J. (1995). "Democracies ARE Less Warlike Than Other Regimes", *European Journal of International Relations*, Cilt 1, No. 1, ss. 457-479.

Russett, Bruce M. (1993). *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War*. Princeton, NJ.: Princeton University Press.

Snyder, Jack ve Mansfield, Edward (1995). "Democratization and the Danger of War", *International Security*, Cilt 20, No. 1, ss. 5-38.

Thompson, William R. (1996). "Democracy and Peace: Putting the Cart Before the Horse?", *International Organization*, Cilt, 50, No. 1, ss. 141-174.

EK OKUMA

Brown, Michael E. vd. (der), (1996). *Debating the Democratic Peace*. Cambridge, MA: MIT Press.

Doyle, Michael W. (2011). *Liberal Peace: Selected Essays*. New York, NY: Routledge.

Weart, Spencer R. (1998). *Never at War: Why Democracies Will Never Fight One Another*. New Haven, CT: Yale University Press.

İNTERNET

Comparative Political Data Set: <http://www.cpds-data.org/index.php/data>

Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK) Derneği, Türkiye’de uluslararası ilişkiler çalışmalarının gelişimine katkıda bulunmak, ilgili alanlarda çalışanları bir araya getirmek ve çalışmalarını desteklemek amacıyla bir grup akademisyen, medya çalışanı ve dışişleri mensubu tarafından 2004 yılında tarihinde kurulmuştur. 2010 yılından beri *International Studies Association (ISA)* ortak kuruluşu ve 2016’dan beri de *Balkan Political Science Association (BPSA)* üyesi olan UİK, iki yılda bir düzenlediği *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi* ile *Güvenlik Akademisi* ve *Dış Politika Akademisi* eğitim programlarını gerçekleştirmektedir. Uluslararası İlişkiler disiplininin Türkiye’deki gelişimine katkı yapmış öğretim üyelerine yönelik *Ustalara Saygı Ödülü* ile genç akademisyenlere yönelik *Teşvik Ödülü* veren UİK, başta *Uluslararası İlişkiler* dergisi ile *Güvenlik Çalışmaları* serisi olmak üzere kapsamlı bir yayım programı ile *Güvenlik Portalı (GP)*, *Türkiye Barışı Koruma Veri Tabanı (TÜBAKOV)*, *Kavram Avcıları* ve *Black Sea Young Reformers Fellowship (BSYRF)* projelerini hayata geçirmiştir.

UİK hakkında daha fazla bilgi almak için, lütfen [web sayfasını](https://www.uik.org.tr) (https://www.uik.org.tr) ziyaret ediniz.

© UİK 2019

Bu çalışmanın telif hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK)’e ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; UİK’in kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Güvenlik Yazıları, NATO Kamu Diplomasisi Birimi tarafından desteklenmektedir.

Security Papers are supported by the NATO Public Diplomacy Division.